

FRIVILLIGHETSMELDING -høringsutkast

Lillehammer kommune 2019

«Vi har det hyggelig sammen og blir kjent med nye mennesker. Å være med på litteraturfestival gjør at vi føler at vi er del av et større prosjekt.»

Fahim Mohammad, frivillig under Norsk litteraturfestival, intervjuet i Lillehammer Byavis 31. mai 2019.

Forord

En lørdag i slutten av april står en gruppe innbyggere og tar imot dagens ordre i en idrettshall på Stampesletta. På seg har de forklær i plast, hvite hårnett og engangshansker. Oppgaven de har fått er å servere varme måltider til et par tusen håndballspillere, som straks kommer til å velte inn dørene. Ingen av de frammøtte jobber til daglig med å servere mat, de er heller ikke ansatt i håndballklubben. Grunnen til at de er her, er at de har barn som er aktive i lokalidretten, og når klubben ber foreldrene om å stille opp, så gjør de det – uten kompensasjon. Hvorfor gjør de det?

Kanskje er de sosiale omkostningene ved å ikke stille opp litt for høye. Kanskje er det bare noe man gjør. Kanskje er de her fordi de allerede har erfart at det er ganske hyggelig - at en lørdag i hallen også kan være en interessant avveksling, en mulighet til å møte nye folk, en fin sjanse til å føle at man bidrar med noe.

For oss er scenen i idrettshallen på Stampesletta verken ny eller spesielt oppsiktsvekkende. Det norske samfunnet er båret oppe av frivillig innsats, og har vært det i generasjoner. Likevel vil nok denne løst sammensatte gruppen med frivillige på matstasjonen under Baldus Cup vekke oppsikt i mange andre land: Her står overleger, butikkansatte, ingeniører og jobbsøkere side om side og øser opp lapskaus, som om det skulle være den mest naturlige ting i verden. Nøyaktig hvor store verdier som skapes i dette øyeblikket, er vanskelig å måle – ikke bare når det gjelder økonomisk verdiskaping, men også i utvidet forstand:

Frivilligheten er en grunnleggende del av livet til oss mennesker og et fundament i et godt samfunn. Frivillighet skaper engasjement, fellesskap, inkludering og kulturell og demokratisk innsikt. Gjennom deltakelse i frivillig aktivitet hindrer man utenforskap og fremmer inkludering, man styrker folkehelsen, mangfoldet, vår felles kulturarv og fellesskapsfølelsen.¹ Lag- og foreninger er et sted å bli sett, et sted hvor man kan bidra med sitt og et sted å finne samhold med andre. Dette er avgjørende forhold for at man som menneske skal kunne fungere og mestre hverdagen. Verdien av innsatsen til den tidligere nevnte gjengen i plastforklær under Baldus Cup, er med andre ord uvurderlig. Samtidig er den heller ikke noe vi som samfunn bør ta for gitt. Dersom vi legger enda bedre til rette for frivilligheten, kan den kanskje også vise seg å bli en nøkkel til å løse de arbeidsoppgavene som venter oss i årene som kommer. Men da må det planlegges godt.

Denne frivillighetsmeldingen foregir ikke å gi et fullstendig bilde av frivilligheten i Lillehammer, ei heller å definere hva en fullstendig frivillighetspolitikk bør inneholde. Denne frivillighetsmeldingen forsøker kun å legge grunnlaget for en bred diskusjon lokalt, ved peke på en del interessante muligheter og dilemmaer knyttet til det potensialet som ligger i frivillig sektor, både nå og i årene som kommer.

Olav Brostrup Müller, Kultursjef i Lillehammer

¹ Meld. St. 10 «Frivilligheita- sterk sjølvstendig, mangfaldig

Innhold

Forord.....	2
Innholdsfortegnelse	Feil! Bokmerke er ikke definert.
1. Bakgrunn for frivillighetsmeldingen.....	4
1.2 Lovmessige føringer	4
1.3 Forankring i lokale planer	4
2. Den statlige frivillighetspolitikken	5
3. Begrepsavklaring.....	6
4. Frivilligheten i Lillehammer	7
6.2. Mulige tiltak for å styrke frivilligheten i årene som kommer	12
6.4 Viktige avveininger framover.....	15
6.5 Mål for det videre arbeidet	16
7. Kilder og ressurser:	18

1. Bakgrunn for frivillighetsmeldingen

1.1 Vedtak

Utgangspunktet for denne meldingen er Kommunal planstrategi, vedtatt i Lillehammer kommunestyre 22.06.16. Der heter det følgende:

«Kommunestyret vil ha en helhetlig frivillighetspolitikk. I første omgang utarbeides en frivillighetsmelding - i et bredt samarbeid. På bakgrunn av meldingen tas det blant annet stilling til hvordan partene skal samhandle, om hvilke oppgaver, samt formelle samarbeidsordninger/avtaler.»

Det er Tjenesteområde Kultur som har blitt tildelt ansvaret med å skrive frivillighetsmeldingen.

1.2 Lovmessige føringer

Helse- og omsorgstjenesteloven (§ 3-10) pålegger kommunene å legge til rette for samarbeid med brukergruppene organisasjoner og med frivillige organisasjoner som arbeider med de samme oppgaver som helse- og omsorgstjenesten.

Folkehelseloven (§ 4) gir kommunene ansvar for å legge til rette for samarbeid med frivillig sektor. Kommunen skal også fremme befolkningens helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold og bidra til å forebygge psykisk og somatisk sykdom, samt fremme folkehelsen.

1.3 Forankring i lokale planer

Ønsket om å tilrettelegge for- og inngå tettere samarbeid med frivilligheten er

beskrevet i flere eksisterende kommunale planer allerede. I Kommuneplanens samfunnsdel (2014-2027) er ambisjonen formulert slik: «Lillehammer kommune skal aktivt søke kunnskap hos og inngå forpliktende samarbeid med nasjonale og internasjonale forsknings- og kompetansemiljøer, næringsliv, frivillige aktører og andre offentlige instanser for å videreutvikle kommunale tjenester, og Lillehammer som lokalsamfunn».

Feltene som nevnes som særlig interessante for et økt samarbeid med frivilligheten er oppvekst og utdanning, helse og omsorg, kultur og idrett, by- og næringsutvikling, samferdsel og transport, klima og miljø og samfunnssikkerhet og beredskap.

I Kommunedelplan oppvekst (2018-2028) står forholdet mellom Lillehammer kommune og frivilligheten beskrevet slik:

«På oppvekstområdet har de frivillige organisasjonene en helt sentral rolle innen idrett og kunst/kultur. Høsten 2018 hadde Lillehammer kommune oversikt over 99 ulike aktiviteter for barn i grunnskolealder, i regi av totalt 83 ulike organisasjoner, lag og foreninger. Dette viser bredden i tilbudet. I tillegg til aktiviteten i seg selv, bidrar disse organisasjonene til deltakelse, samarbeid mellom voksne som engasjerer seg rundt barna, fellesskap og levende nærmiljø.»

Også integreringsfeltet trekkes fram som et område der frivilligheten i dag gir betydelige bidrag: «Ideelle og frivillige organisasjoner er viktige støttespillere i

inkluderingsarbeidet, og kan skape felles arenaer og møteplasser for ulike deler av befolkningen.»

I Kommunedelplan helse og omsorg (2018-2028) beskrives Lillehammers mangfoldige kultur- og foreningsliv som «et godt utgangspunkt når fokuset i de kommunale helse- og velferdstjenestene skal dreies i retning av den enkelte innbyggers medvirkningsansvar, muligheter og ressurser (...) De nye folkehelseutfordringene som ensomhet, psykiske plager, fysisk inaktivitet og sosiale helseforskjeller krever nye tilnærminger. Det brede tilbudet av aktiviteter gjør at frivillig sektor utpeker seg som medspillere innen et stort område.» I tillegg slår planen fast at «Frivillig sektor og kommunen bør komplettere hverandre, og kommunen må bli flinkere til å konkretisere muligheter og invitere til samarbeid.»

Kommunedelplan helse og omsorg går langt i å peke ut frivilligheten som en strategisk hovedsamarbeidspartner for å kunne møte morgendagens utfordringer i helse- og omsorgssektoren: «Samarbeidet mellom kommunen og frivillige enkeltpersoner, lag, foreninger og organisasjoner må bygge på prinsippet om at frivillig sektor er en viktig og integrert del av eldreomsorgen. Det er viktig å anerkjenne frivilligheten som helt nødvendig del av omsorgsarbeidet i Lillehammer kommune.»

2. Den statlige frivillighetspolitikken

I Meld. St. 10/18 («Frivilligheita – sterk, sjølvstendig, mangfaldig») forelå før jul i 2018. Stortingsmeldingen peker ut kursen for den statlige frivillighetspolitikken i årene framover, og sier også noe om frivillighetens egenart og verdi i samfunnet:

«Frivilligheita er ein stad for innverknad og samfunnsdeltaking. Frivilligheita er ikkje eit supplement til offentleg verksemd. Ho er ein grunnleggjande del av livet og verket til menneska og eit fundament i eit godt samfunn. Frivilligheit skaper engasjement, fellesskap, inkludering og kulturell og demokratisk innsikt (...) Eit grunnleggjande prinsipp for frivilligheitspolitikken er sjølvstendet til frivilligheita. Det er ikkje staten som set måla for frivilligheita – det gjer frivilligheita sjølv.

I stortingsmeldingen peker regjeringen ut fire frivillighetspolitiske mål som grunnlag for sine prioriteringer:

- Frivilligheten skal være tilgjengelig for alle som ønsker å delta.
- Frivilligheten skal være sterk og uavhengig. Støtteordningene skal bli sterkere, bredere og åpnere, med større muligheter til å også inngå samarbeid mellom frivilligheten, privatpersoner og næringslivet.
- Det skal være enkelt å drive frivillig organisasjoner, særlig når det gjelder å søke-, motta- og rapportere på offentlig støtte.

- Frivilligheten skal sikres en plass rundt bordet, fordi det gjør politiske vedtak bedre.

God koordinering og samordning mellom ulike offentlige etater og institusjoner vil være avgjørende for å bygge opp under de frivillighetspolitiske målene som er beskrevet her.

3. Begrepsavklaring

Hva er frivillighet? Er det å sy kostymer til amatørteaterets nye forestilling, gå bakerst i korpset på 17. mai, være besøksvenn på Lillehammer helsehus, rake tennisbanene til Lillehammer Lawn Tennisklubb eller å hjelpe barn av syriske flyktninger med leksene sine?

Frivillighet er et begrep som rommer svært ulike former for aktivitet, på tvers av en rekke ulike sektorer. En dekkende, tydelig og omforent definisjon av frivillighetsbegrepet vil derfor være krevende å komme fram til.

I Meld. St. 10/18 («Frivilligheita – sterk, sjølvstendig, mangfaldig») skriver regjeringen at den «anerkjenner det mangfaldet som utgjør sivilsamfunnet og frivilligheita, og ser det ikkje som si oppgåve å definere kva som er sivilsamfunnet, og kva som er ein frivillig organisasjon.»

I stortingsmeldingen snevres likevel begrepet inn på følgende måte:

«Innramminga regjeringa har valt for denne stortingsmeldinga, er dei kriteria

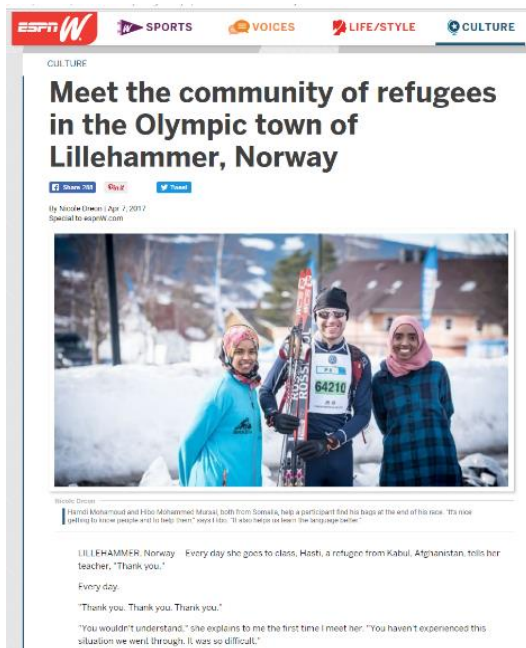
som ligg til grunn for registrering i Frivillighetsregisteret med eit søkjelys på den ubetalte, felles innsatsen og samværet som skjer i meir eller mindre organiserte former. Dette fører med seg ei avgrensing opp mot aktivitetar som har eit sosialt formål, men som ikkje primært blir drivne av ubetalt innsats. Eksempel på dette er profesjonell tenesteproduksjon i helse- og sosialektoren, profesjonelt bistands- og naudhjelpsarbeid i utlandet og lønt arbeid i regi av ein del stiftelsar og sosiale entreprenørar (...) Det ubetalte perspektivet på deltaking og aktivitet som botnar i at vi gjer noko saman eller for andre utan verken å skulle leve av det sjølve eller gjere oppgåver på vegner av det offentlege, er viktigare enn nokon gong.»

FNs arbeidslivsorganisasjon (ILO) definerer frivillig arbeid som: "ikke-obligatorisk arbeid, det vil si den tiden en person bruker på å utføre en eller flere aktiviteter - enten gjennom en organisasjon, eller direkte overfor andre utenfor egen husholdning - uten å ta betalt."

Frivillighet Norge definerer frivillighet som «virksomhet, som for det vesentligste er basert på frivillige gaver/innsamlede midler og/eller frivillig tidsbruk, og som har et ikke-kommersielt formål».

Pårørende og nære nettverkspersoner til mennesker med omsorgsbehov legger hver dag ned en betydelig innsats i tilknytning til offentlige helsetjenester. Det er imidlertid ikke gitt at denne aktiviteten bør være en del av det frivillighetsbegrepet, slik det brukes i

denne meldingen.

4. Frivilligheten i Lillehammer

4.1 Omfang og aktivitet

Lillehammer kommune har om lag 300 foreninger registrert, det samme har frivilligregisteret i Brønnøysund. Man kan anta en viss underrapportering til disse registrene og at det totale antall lag- og foreninger ligger et sted mellom 300 og 400. I tillegg gjøres en betydelig frivillig innsats av enkeltpersoner. Disse foreningene og den frivillige aktiviteten utgjør en betydelig ressurs i Lillehammer.

Nasjonalt er verdiskapingen i frivillig sektor på 130 milliarder kroner i året.² Fordelt på antall innbyggere i Norge er dette om lag kr 25 000 pr. innbygger. I Lillehammer utgjør denne innsatsen en verdi på 700 millioner kroner.

Over 70% av ungdom ved Lillehammers ungdomsskoler er med i en klubb, lag eller forening. På videregående skole er dette tallet drøyt 40%. Flest er engasjert i idrett så følger annen organisasjon, fritidsklubb, kulturskole, korps og til slutt religiøse foreninger.³

Området med klart mest dugnadsinnsats er kultur og fritid inkludert idrett, med nær halvparten av de frivillige årsverkene. Idrett aktiverer om lag en fjerdedel av alle frivillige årsverk.⁴ F.eks. er det i Birkens arrangementer 4 500 personer som årlig jobber frivillig dugnad for sin forening.

4.2 Dagens samarbeid mellom kommunen og frivilligheten

I hvilken grad samarbeider frivilligheten og det offentlige i dag? Nasjonal strategi for frivillig arbeid på helse- og omsorgsfeltet (2015-2020) er et eksempel på en nasjonal strategi som er grunnlag for samhandlingen mellom statlige og kommunale styresmakter og den frivillige aktiviteten, både nasjonalt og lokalt. Denne strategien legger grunnlaget for lokale strategier for frivillighet på helse- og omsorgsfeltet.

I Lillehammer foregår i dag samarbeidet mellom frivilligheten og det kommunale apparatet på en rekke ulike områder. Noen eksempler på slikt eksisterende samarbeid er:

a) Helse og velferd: Frivillige gjør i dag en viktig innsats på flere områder innen

² SSB 2015

³ Ungdata 2018

⁴ SSB, Satelittregnskap 2016

sektoren. Samarbeidet med frivilligheten foregår både med organisasjoner, lag/foreninger og enkeltpersoner. En fellesnevner for frivilligheten på helse- og velferdsfeltet er at den bidrar til å skape sosiale aktiviteter, hindrer isolasjon og fremmer helse og trivsel.

Et nært samarbeid mellom frivillige og «Aktiv omsorg», gjør at man kan tilby en rekke aktiviteter ved Lillehammer helsehus og alle fem bo- og servicesentrene. Frivillige bidrar også som besøksvenner og i forbindelse med transport- og følgetjenester. Innen psykisk helse- og rusomsorg er det etablert et samarbeid med frivillige fra Mjøsen golf, «Golf som terapi», der frivillige gir opplæring og det bygges relasjoner slik at pasienter/tidligere pasienter kan delta på ordinære fritidsaktiviteter. Et annet eksempel på samarbeid med frivilligheten finner man mellom Tilrettelagte tjenester og Den norske turistforening.

I regi av Lillehammer rehabiliteringssenter får alle 80- åringer i kommunen tilbud om et forebyggende hjemmebesøk. Under besøkene får innbyggerne blant annet informasjon om aktivitetstilbud i kommunen og får også tips om hvordan de selv kan engasjere seg som frivillige om de ønsker det.

b) Integrering: Ved Lillehammer Læringscenter (LSS) bruker man bevisst mange av byens årvisse arrangementer og -festivaler som integreringsarena. Lengst har LLS kommet med Birken, World Cup og Litteraturfestivalen. LLS anser lokalsamfunnet som helt avhengig av frivillige som kan bidra til god integrering

for flyktninger bosatt i Lillehammer. Flyktningene trenger en venn, en guide, et nettverk, nordmenn som kan hjelpe dem med språktrening og noe å gjøre på fritiden. LLS har et godt og utstrakt samarbeid med Lillehammer Frivilligsentral og Røde Kors rundt dette arbeidet. Disse organisasjonen rekrutterer alle typer frivillige som bistår kommunen i dette viktige arbeidet. Frivillige bidrar også med viktige integreringstiltak i tilknytning til Lillehammer bibliotek.

c) Grunnskole: Det er i dag et utstrakt samarbeid mellom grunnskolen og frivilligheten i Lillehammer. Flere idrettslag er blant annet behjelpelige med utlån av sportsutstyr i forbindelse med enkeltarrangementer og temadager, og på denne måten får elever i Lillehammer-skolen opplevelser de ellers ikke hadde fått. Det samme gjelder ulike samarbeid med byens kulturfestivaler gjennom året. Gratis leksehjelp er også et eksempel der frivilligheten gir et viktig bidrag til enkeltelever i Lillehammer-skolen.

d) Oppvekst: Sanitetsforeningen har flere ganger hjulpet helsestasjonen med organisering av vaksinasjonskvelder i forbindelse med russevaksinering og HPV-vaksinering til ungdom og unge voksne. Det har vært mange timer med god og viktig hjelp for å kunne gjennomføre disse vaksinasjonskveldene med mellom 50-100 ungdommer pr. kveld. De har også hatt med seg saft og kjeks som de har spandert på ungdommene.

Gjennom sitt arbeid gjør Nattravnene gjør en betydelig innsats for ungdom og unge voksne, og Ungdomsbasen i Lillehammer

kommune forteller at de har god kontakt med de som stiller opp der.

e) NAV: Fra 1. januar 2018 ble det åpnet for at frivillig arbeid etter avtale med NAV kan inngå som arbeidsrettet aktivitet når man tar i mot arbeidsavklaringspenger. Regelverket åpner også for at personer som tar imot dagpenger kan delta i frivillig arbeid, i en del tilfeller. NAV samarbeider derfor i dag med en rekke ulike representanter for frivilligheten, særlig innenfor kultur- og idrettssektoren.

f) Kultur: Filmklubben og Barnefilmklubben gir et viktig tilskudd til tilbudet ved Lillehammer kino. Frivillige er også aktive i forbindelse med avvikling av arrangementene på Litteraturhus Lillehammer, både når det gjelder rigging og selve vertskapsrollen. Frivillige lag og foreninger samarbeider også tett med Lillehammer bibliotek, både innenfor opplæring og ulike former for dokumentasjon. Kulturskolen har på sin side tett kontakt med en rekke ulike musikk- og teaterforeninger i kommunen, i tillegg til to egne venneforeninger som er opprettet i tilknytning til Kulturskolens aktivitet. De ansatte møter også det frivillige kulturlivet i sitt virke i Lillehammer symfoniorkester. Tjenesteområde Kultur arrangerer også et årlig møte for lag og foreninger i kommunen. Flertallet av de arrangementene- og festivalene kommunen gir tilskudd til gjennom året, har et overveiende innslag av frivillighet i seg, og samarbeidet mellom Tjenesteområde Kultur og denne delen av frivilligheten beskrives som tett og løpende.

5. Innspill fra frivilligheten

5.1. Konkrete ønsker og behov

I forbindelse med denne frivillighetsmeldingen, arrangerte Lillehammer kommune 8. april 2019 et åpent folkemøte om frivillighet, der de fram møtte ble bedt om å ta stilling til følgende spørsmål:

1. *Hva skal til for at lag- og foreninger kan opprettholde eller styrke driften i tiden som kommer?*
2. *Hva tror dere skal til for at enda flere vil engasjere seg i frivillig innsats?*
3. *Er det noe ellers dere kan bidra med til beste for samfunnet, som vi kunne hatt nytte av å kjenne til? Og i så fall: Hva kan Lillehammer kommune gjøre for å slippe dere til?*

Invitasjonen til møtet gikk ut til de rundt 300 organisasjonene i kommunens foreningsregister. I tillegg ble møtet annonsert på kommunens hjemmesider, i sosiale medier og i kommunens fellesannonse i GD. Invitasjon til møtet ble også videresendt til ulike miljøer og personer som kunne ha interesse av å møte, bl.a. frivilligruppene i Birken, World Cup, DølaJazz og Litteraturfestivalen. På møtet deltok anslagsvis 40-50 personer. I tillegg ble det sendt inn en del innspill på epost, både i for- og etterkant av møtet.

Det åpne folkemøtet viste godt fram bredden i frivilligheten i kommunen, for her var representanter fra bl.a. bueskytterklubben, jazzklubben, et grendeutvalg, en drilltropp, en pensjonistforening og Frivilligsentralen samlet. Bredden på tilbakemeldinger i et slikt møte blir selvsagt sammensatt, men det er en del sammenfallende innspill som det er verdt å nevne her, i tillegg til en del enkeltinnspill som også er av interesse:

Lokaler: En stor del av innspillene handlet om behovet for egnede lokaler. Frivilligheten har som regel trang økonomi, og etterspør derfor lokaler som kan leies til en overkommelig pris, helst gratis. Det er også behov for lager og møterom. På innspillsmøtet ble ideen om at lokale lag og foreninger kunne samarbeide om å utvikle lokaler i et «Frivillighetens hus» lansert. Det ble også stilt spørsmål om kommunens lokaler i større grad kunne åpnes for frivillig aktivitet, særlig på kveldstid.

Økonomi: Økonomisk trygget og forutsigbare tilskuddsordninger kommer også høyt på den lokale frivillighetens ønskeliste. Selv om foreningene drives av frivillig arbeid har man utgifter til trenere, dirigenter, noter, utstyr, turer, cuper, konserter- og husleie. Det jobbes hard i foreningene for å holde utgiftsnivået nede, og særlig i tilbudene til barn- og unge har dette fokus. Likevel ser vi at utgiftsnivået blir høyt og at det for enkelte familier blir for kostbart å delta.

Administrasjon: Det meldes også om økt krav til administrasjon av foreningene. Dette gjør at enkelte foreninger sliter med å rekruttere til styrene og at driften oppleves som unødvendig tung. Særlig sett i lys av dette har det blitt fremmet ønske og behov for en frivillighetskoordinator som kan gi støtte og opplæring i administrering av foreningene.

Tettere dialog: Flere foreninger etterlyser tettere dialog med kommunen. I dag blir noen kun invitert inn til kommunens årlige dialogmøte, mens andre har tett samarbeid og mange møtepunkter. Møtene med kommunen handler mye om å bli sett og verdsatt- noe som er avgjørende for å få til et godt frivillig arbeid.

Profesjonalisering: Lillehammer er så heldig å ha mange store arrangementer. For å sikre at de blir forsvarlig gjennomført peker noen på at det bør etableres et selskap eller kontor med bredt sammensatt kompetanse til å veilede, og økonomi til å initiere og grunnfinansiere ulike arrangement. En slik funksjon kan

muligens ses i sammenheng med opprettelsen av en eventuell stilling som frivillighetskoordinator.

Kursing: Kommunen har med ujevne mellomrom hatt kurs for lag- og foreninger i søknadsskriving og økonomihåndtering. Dette ser vi blir mer og mer etterspurt og bør i større grad utvikles. Aktuelle kurs i tillegg til økonomi kan være markedsføring, hvordan sette opp en egen hjemmeside, effektiv bruk av Facebook osv.

Økt synlighet: Flere lag og foreninger i Lillehammer ønsker seg større synlighet på kommunens hjemmesider. Alle foreningene som kommunen har registrert ligger tilgjengelig på hjemmesiden, men det oppleves vanskelig å navigere seg frem. Foreningene ønsker all relevant informasjon og foreningsregister samlet på ett sted- lett tilgjengelig på førstesiden. I forlengelsen av dette er det også ønske om et mer brukervennlig foreningsregister. I dag består registeret av et excel-ark som oppdateres av Kultur og fritid i kommunen, hver gang de får melding om endringer.

Foreningene ber kommunen om å jobbe for å fremme deres arbeid. Kommunen må være bevisst og aktiv i å fremsnakke og markedsføre de lokale foreningene- både store og små. Bl.a. kan møteplassen Homesick være en god arena for dette.

Forpliktende samarbeid: Enkelte foreninger tar til orde for å etablere gjensidig forpliktende samarbeidsavtaler. Et samarbeid hvor man i større grad blir enige om hva som skal leveres og hvordan

det skal gjøres, og til hvilken motytelse.

Anerkjennelse: Viktigst for mange er likevel noe som verken krever innkjøp av dyre systemer, inngåelse av kompliserte avtaler eller tilgjengelighet til en spesiell type lokaler: *Det Frivilligheten ønsker seg aller mest, er anerkjennelse for innsatsen den gjør i lokalsamfunnet.*

5.2. Sammenfall med allerede vedtatte planer

En del av svarene som kom inn, harmonerer godt med det som allerede er beskrevet i flere kommunale planer, blant annet Kommunedelplan helse og omsorg. Også der pekes det på den nødvendige balansen som må være mellom frivilligheten og det offentlige når det gjelder både anerkjennelse og involvering:

«Den enkelte frivillige må oppleve å bli sett, føle at arbeidet som legges ned har betydning og ha trygge og forutsigbare rammer (...) Det er avgjørende at de ulike partene i et slikt samarbeid har en omforent oppfatning av hvilke oppgaver frivillige kan og bør ta på seg, og at den frivillige innsatsen skjer i forståelse og nært samarbeid med ledelse og andre ansatte.»

Forslaget om å sette av ressurser til en egen frivillighetskoordinator, enten i regi av kommunen selv eller Lillehammer frivilligsentral, er også beskrevet i Kommunedelplan helse og omsorg:

« Det bør vurderes å opprette en stilling eller funksjon som samfunnskontakt eller frivillighetskoordinator i kommunen.

Målet med en slik funksjon er å mobilisere til frivillig innsats i helse- og omsorgstjenestene og styrke samarbeidet med skole, barnehage, organisasjoner og sivilsamfunn.»

Dersom det skal utvikles en helhetlig og sektorovergrepene frivillighetspolitikk i Lillehammer, bør det skje på bakgrunn av de konkrete behovene som er meldt inn fra Frivilligheten selv, og i lys av det vi vet om morgendagens utfordringer. Men hva er disse?

6. Framtidige muligheter, utfordringer og behov

6.1. Trender i frivilligheten

I Norge er det gjort spørreundersøkelser om frivillighet over en lengre tidsperiode, noe som gjør det mulig å identifisere trender på feltet.

Den største utviklingen er kanskje den at man over tid har sett en øking i mer kortsiktig frivillig arbeid, for eksempel i forbindelse med festivaler og sportsarrangementer. Flere ønsker å realisere sine personlige mål, heller enn å la sin frivillige innsats styres av målene og interessene til en bestemt organisasjon. Dette gjør at organisasjonene må tilpasse seg redusert medlemskap og mer selektive deltakere og frivillige.

Mens de store og ideologiske folkebevegelsene stagnerer og går tilbake har det de siste tiårene vært en økning i antall nasjonale organisasjoner som for

eksempel Skeiv Ungdom. Mange av dem er orientert mot samfunnsspørsmål og har som mål å delta i og påvirke politikkprosesser i bestemte saker.

Innvandrere deltar i hovedsak mindre i frivillighet enn etniske nordmenn. Det er omtrent 1000 organisasjoner for minoritetsbefolkningen i Norge, men de har lite kontakt med andre organisasjoner.

Det annet iøynefallende trekk, er utviklingen av markedsløsninger innen helse og velferd. Forholdet mellom staten og den frivillige sektoren endres ikke fundamentalt på grunn av økt bruk av markedstenkning innen offentlig sektor. Likevel risikerer man å ytterligere svekke de frivillighetsbaserte tjenesteleverandørinstitusjonene både ideologisk og institusjonelt, til tross for all diskusjon og politiske løfter om å prioritere og hjelpe de frivillige velferdsleverandørene.⁵ Kanskje er det naturlig å se for seg en endring i profil- og omfang blant de frivillige organisasjonene på helse- og velferdsfeltet, dersom denne utviklingen fortsetter.

6.2. Mulige tiltak for å styrke frivilligheten i årene som kommer

Overrislingseffekten av det frivillige arbeidet kommer hele samfunnet til gode, og Lillehammer kommune bør derfor søke å tilrettelegge for at folk skal kunne fortsette å være aktive - gjerne i enda større grad enn i dag. De ulike delene av frivilligheten trenger derimot ulike former for tilrettelegging, og det er derfor viktig at Lillehammer kommune tilbyr et bredt spekter av virkemidler.

⁵ Institutt for samfunnsforskning «Scandinavian Civil Society and social transformations: The case of Norway.

Tilskuddsordninger

Økonomi er en sentral del av lag- og foreningers drift. Kommunen må opprettholde, og gjerne øke, eksisterende tilskuddsordninger. Tilskuddsordningene må være enkle å søke, og enkle å rapportere på. Foreningers adgang til Tilskuddsportalen.no må videreføres.

Kurs og opplæring

Det stilles stadig større krav til hvordan en forening skal drives. Lillehammer kommune bør jevnlig tilby kurs og opplæring i aktuelle tema som økonomi, markedsføring, søknadsskriving, rekruttering, juridiske spørsmål og mediehåndtering.

Lokaler

Et annet tilbakevendende problem for lag- og foreninger er lokaler. Det er utfordrende å finne lokaler og arenaer som er egnet til de ulike aktivitetene- til en overkommelig pris. Når nye kommunale lokaler skal bygges eller oppgraderes bør lag- og foreningers behov tas med i planene. Det være seg akustiske forhold, takhøyde, lagerplass osv. Det bør være et mål å tilrettelegge for at enda flere kommunale bygg kan stilles til disposisjon for frivillig aktivitet. Det er også en mulighet for at foreningslivet går sammen og etablerer et frivillighetens hus i gamle Ekrom skole.

Frivilligkoordinator

Det har i flere kommuner blitt opprettet stillinger som frivillighetskoordinator, og det er blitt fremmet ønske om en slik stilling i Lillehammer. Det er noe ulikt hva disse stillingene inneholder, men kjernen er at de skal være et bindeledd mellom

det offentlige og det frivillige.

Frivillighetskoordinatorerne veileder de frivillige i sitt arbeid og tilrettelegger for de frivillige aktørene.

«Hverdagsforeningene»

Det er lett at fokus dras mot de store arrangementene som Birken, Word Cup og kulturfestivaler. Og i dette er det lett å glemme «hverdagsforeningene», de som driver jevnt og trutt uke etter uke, år etter år. Disse foreningene får kanskje ikke de store avisoverskriftene og tusenvis av likes på Facebook, men de er ikke mindre viktig av den grunn. Det er kanskje særlig viktig at kommunen retter fokus mot disse foreningen og forsøker å støtte opp om deres aktivitet i årene som kommer.

6.3. Potensialet i økt samarbeid mellom kommunen og frivillig sektor i framtiden

Det er en økende erkjennelse av at dagens velferdsproduksjon ikke er bærekraftig over tid. Kommuneøkonomien er anstrengt og utfordringene er økende i årene som kommer. Det er særlig innen velferd at presset er størst. Regjeringens perspektivmelding (Meld. St. 29 (2016-2017)) tegner et bilde av de utfordringene som venter:

«En eldre befolkning fører til at en mindre del av befolkningen jobber og betaler skatt og at utgifter til pensjoner og helse- og omsorgstjenester vil øke. De neste 10–15 årene vil dermed handlingsrommet i finanspolitikken være langt mindre enn vi er blitt vant til. Når tidsperspektivet forlenges, blir presset på offentlige finanser enda sterkere. Inntektene må opp eller utgiftene ned.»

Situasjonen med økte offentlige utgifter, kombinert med et fall i statsinntektene, vil naturligvis også merkes i en kommune som Lillehammer. Også for vår del gjelder det som regjeringen beskriver i sin perspektivmelding: «Uten bevisste valg vil vi måtte finansiere en markert vekst i offentlig sektor.»

Så hvilke muligheter har vi? Mange, lyder svaret fra det kommunale apparatet. Noen løsninger kan handle om å gi frivilligheten større tillit og mer plass i det offentlige systemet, andre løsninger kan handle om å gå sammen om å takle nye utfordringer.

Ensomhet, alenegang og utenforskap er utviklingstrekk som ser ut til å øke i Lillehammer-samfunnet. Problemstillingen rammer like gjerne unge som gamle, og studenter som fastboende. Både de personlige- og de samfunnsøkonomiske omkostningene ved slikt utenforskap er betydelige. På dette feltet har frivilligheten et stort potensial til å kunne komme med positive bidrag, slik den gjør i dag. På hvilke måter kan frivilligheten i større grad, og med større forutsigbarhet, inngå i kommunale planer for å takle slike samfunnsutfordringer?

NAV er også blant de offentlige virksomhetene som ser et stort potensial i et økt samarbeid med frivilligheten i årene som kommer: Fravær av møteplasser og sosiale bånd skaper grobunn for en rekke fysiske og psykiske utfordringer. Deltakelse i frivillig arbeid kan på mange måter erstatte den sosiale interaksjonen og de sosiale båndene som arbeidsliv og skole ellers gir. Frivillig innsats og

deltakelse er med på å sikre sosial kontakt for mennesker som står utenfor skole og arbeidsliv, skaper en arena for mestring og kompetanseheving og gir rammer i hverdagen. I større og større grad legger arbeidsgivere også vekt på uformell arbeidserfaring ved tilsetting. Bred deltakelse er viktig også i et folkehelseperspektiv og kan bidra til livskvaliteten til den enkelte. Dette gjelder særlig mennesker som står utenfor arbeidsmarkedet, som eldre, sykmeldte og arbeidsledige.

I integreringsarbeidet er det trolig også en stor gevinst å hente på å gå inn i et tettere samarbeid med frivilligheten i årene som kommer. Lillehammer læringscenter (LLS) peker på at særlig innvandrertjenter er klart underrepresentert i frivillige organisasjoner, spesielt innenfor idretten. For jenter som stammer fra tradisjonelt muslimske land er deltakelsen på under 10 prosent, mens blant majoritetsbefolkningen er det samme tallet over 40%. Gjennom et tett samarbeid mellom kommunen og frivilligheten, bør man kunne oppnå høyere deltakelse blant innvandrertjenter og -kvinner, og dermed styrke både norskkunnskaper og sosial deltakelse i denne viktige gruppen.

Det vil uten tvil være en styrke for integreringen i framtida, dersom man kunne fått til et enda mer utstrakt samarbeid med arrangementsmiljøene i Lillehammer. På Voss har kommunen hjulpet lokale arrangementer og festivaler med å engasjere en integreringsansvarlig, som har til oppgave å be om flyktninger

fra læringssettret som kan gjøre en oppgave, enten sammen med en etnisk norsk eller alene. Ordningen er til fordel for både arrangementene og flyktingene. Lillehammer kommune bør vurdere å legge til rette for tilsvarende tjenester, slik at antall frivillige på byens arrangementer gjenspeiler andelen innvandrere i byen, for tiden ca. 11%.

Sektor for Helse og velferd ser også et stort potensial, og peker på at det er behov for bevisstgjøring, kunnskapsheving og holdningsendring internt i kommunen, når det gjelder samarbeid mellom frivilligheten. Hvilke rammebetingelser er viktig for å utløse økt frivillig engasjement? Hvilken form for sambruk kan man ha av lokalene til kommunens helse- og velferdsinstitusjoner, sammen med frivilligheten? Hvordan kan frivilligheten og kommunen, både sammen og hver for seg, bidra til å forebygge inaktivitet og ensomhet? Hva kan vi lære av andre kommuner som har fått til et godt samspill mellom kommunen og frivilligheten? Sektorens frivillighetspolitikk bør utvikles videre i dialog med frivilligheten selv, og med bakgrunn i frivillighetsmeldingen og andre lokal og nasjonale føringer. Arbeidet vil kreve både opplæring, grundig informasjonsarbeid og ikke minst koordinering for å lykkes.

6.4 Viktige avveininger framover

Selv om de ulike sektorene i Lillehammer kommune skisserer mange muligheter for økt samarbeid med frivilligheten i årene som kommer, er det likevel grunn til å minne om at dette er et komplisert felt å gå inn i.

Noe handler om hvilke regelverk for offentlige anskaffelser som vil komme til anvendelse, dersom det offentlige på ulike måter begynner å gi frivilligheten økonomisk kompensasjon for sin innsats. Et annet moment er et stadig sterkere hensyn til personvern, som vil gjøre det krevende for kommunen å samarbeide med ikke-ansatte i forbindelse med en rekke oppgaver, særlig innen helse og velferd.

Det er dermed ikke sagt at slike hensyn vil gjøre det umulig for det offentlige å øke samarbeidet med frivillig sektor i årene som kommer, bare at det vil kreve god planlegging, klare rammer og stor årvåkenhet.

Regjeringens frivillighetsmelding slår fast at «Frivilligheita er ikkje eit supplement til offentlig verksemd». Ordvalget kan virke litt forvirrende, men begrepet «supplement» skal her forstås som at *frivilligheten ikke skal overta lovpålagte oppgaver*, opplyser Kulturdepartementet: Det er forskjell å være et supplement til offentlig virksomhet, frivillig og på sine egne premisser, og det å bli brukt som en ren leverandør. Samtidig understreker regjeringen i sin frivillighetsmelding at den ikke ønsker å «definere kva den enkelte kommunen eller den enkelte lokale frivilligheita skal leggje inn i ein slik politikk». Følgelig er det derfor rimelig å anta at Lillehammer kommune står relativt fritt til å utforme sin egen frivillighetspolitikk i årene som kommer.

I Danmark har man lansert begrepet «Kommune 3.0» som en betegnelse på en velferdsstrategi for å fremme aktive innbyggere og tilrettelegge for

engasjement i sivilsamfunnet.⁶ Utover 2000-tallet har ordet samskaping blitt mye brukt internasjonalt for å beskrive de nye formene for samarbeid mellom offentlige og ikke-offentlige aktører.⁷ I Norge er kanskje det mest kjente samskapingsprosjektet «Med hjerte for Arendal», hvor man systematisk over en prosjektperiode på fire år har utviklet ulike samarbeid mellom privat og offentlig sektor.

Forskningen viser at for å få til et godt samarbeid mellom det offentlige og private er man nødt til å utvikle en nøytral plattform. Frivillig sektor må selv være med å definere hva som skal gjøres og hvordan. Når man har etablert et godt samarbeidsklima viser det seg at mange gode prosjekter kan gjennomføres. Disse samarbeidene gjør at «Med hjerte for Arendal» oppleves som et vellykket prosjekt. Men, i det store og hele er det her snakk om samarbeid om prosjekter og tiltak som kan ansees som et tillegg til offentlige tjenester. Mest sannsynlig har ikke prosjektet bidratt til å spare inn kommunale ressurser. Tvert imot har kommunen lagt ned betydelige ressurser i prosjektet over tid. Frivilligheten har i svært liten grad fremstått som et alternativ til de kommunale tjenestene.⁸

Internasjonalt har et EU-finansiert forskningsprosjekt⁹ undersøkt fenomenet samskaping. Funn her viser at samskaping blir sett på som et mål i seg selv. At man

gjennom bedre samarbeid får økt brukertilfredshet, økt treffsikkerhet i tjenester og forbedring av eksisterende tjenester. Når det gjelder økt effektivitet i tjenesteproduksjon, er det få indikatorer i studien som tyder på dette.¹⁰

Hvis derimot Lillehammer kommune ønske å samarbeide med frivillig sektor for å lette trykket på de kommunale tjenestene, må man gjøre et grundig forarbeid og sette seg inn i de rapporter som allerede foreligger. Man må avklare juridiske spørsmål om grensene mellom frivillig dugnad og sosial dumping. I hvor stor grad kan man gjøre forpliktende avtaler med frivillig sektor, når inntre arbeidsgiveransvar og hva skjer når de frivillige ikke føler de jobber frivillig lenger? Dette er viktige avveininger som vi ikke skal ta stilling til her, men som likevel bør adresseres.

6.5 Mål for det videre arbeidet

I Meld. St. 10/18 («Frivilligheita – sterk, sjølvstendig, mangfaldig») beskrives frivillig innsats som «ei kjelde til fellesskap, demokratiutøving og kompetanse». Det pekes det også på hvor avgjørende frivillig sektor er for å ivareta et demokratisk, tillitsbasert samfunn, der innbyggerne sikres livskvalitet, mening og tilhørighet gjennom innsatsen de i privat regi gjør for fellesskapet:

«Utan ein sterk, sjølvstendig og mangfaldig frivillig sektor ville vi ikkje hatt det vi set mest pris på, nemleg eit demokrati prega av ytringsfridom der enkeltmenneske får bruke ressursane sine

⁶ Agderforskning «Mot kommune 3.0?»

⁷ Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor «Nye samarbeidsrelasjoner mellom kommuner og frivillige aktører»

⁸ Agderforskning «Mot kommune 3.0?»

⁹ Learning from Innovation in Public Sector Environment (LIPSE)

¹⁰ Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor «Nye samarbeidsrelasjoner mellom kommuner og frivillige aktører»

og oppleve meistring i samspel med og med omsorg for kvarandre (...)
Frivillighetspolitikken til regjeringa går ut på å bidra til at frivilligheita kan realisere sine eigne mål og si eiga innovasjonskraft.»

Det viktigste premisset for å kunne ta ut en slik gevinst, er likevel at frivilligheten i Lillehammer fortsatt er et innslag i lokalsamfunnet også i årene som kommer. I en tid der stadig flere forteller om økt tidspress og konkurrerende tilbud, bør man som sagt ikke ta frivilligheten for gitt. Det bør derfor legges vekt på å få på plass ordninger og strukturer som kan bidra til å sikre frivilligheten et videre liv, uavhengig av om den har en direkte nytteeffekt for Lillehammer kommune eller ikke: Uansett vil det være av stor samfunnsmessig nytte at innbyggerne fortsetter å samhandle i lag og foreninger, som frivillige på festivaler eller gjennom ideelt- og sosialt arbeid på fritiden, også femti år fram i tid.

I Lillehammer bør derfor målet være å tilrettelegge for en god og helhetlig frivillighetspolitikk, som utløser alle de gevinster som hittil er beskrevet i denne meldingen: Økt tilhørighet blant innbyggerne, etablering av sterkere fellesskap og lettere tilgjengelige arenaer for deltakelse. Klarer man i tillegg å få til innovasjon når det gjelder oppgavene som skal løses i skjæringspunktet mellom offentlig og sivil sektor, har man et usedvanlig godt utgangspunkt for å møte framtida.

7. Kilder og ressurser:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-29-20162017/id2546674/sec1>

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-10-20182019/id2621384/>

[file:///C:/Users/olamuelle/Downloads/Kommuneplanens%252Bsamfunnsdel%252B2014-2027%252C%252Bvedtatt%252B20.2.2014%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/olamuelle/Downloads/Kommuneplanens%252Bsamfunnsdel%252B2014-2027%252C%252Bvedtatt%252B20.2.2014%20(1).pdf)

https://www.frivillighetnorge.no/no/frivillighetspolitikk/kommunal_frivillighetspolitikk/De+i+frivillighetspolitiske+bud.b7C_wtrO5k.ips

<http://www.espn.com/espnw/culture/article/19096072/meet-community-refugees-olympic-town-lillehammer-norway>